

AV RAGNHILD TAU STRAND OANES

Finnmark – en studie i grått

I en stadig pågående debatt om forsvaret av Finnmark synes det å ha utkrystallisert seg to alternativer som står diametralt mot hverandre. Det diskuteres i stor grad om hvorvidt Finnmark i det hele tatt kan forsvares, og i så fall hvordan. Alternativene som løftes fram, består på den ene side av tradisjonell manøverkrigføring i brigadeforband, og på den andre side av oppgivelse av terreng i kombinasjon med nektelse ved hjelp av avstandsleverte våpen.

Ragnhild Tau Strand Oanes er forsvarsdebattant fra Strand i Ryfylke.

Det kan være verd å påpeke at verden sjelden kan beskrives i svart/ hvitt. Snarere er det snakk om en serie nyanser av grått. Dermed kan man se for seg å utforske den aktuelle problematikken innenfor en glideskala som går mellom de to nevnte ytterpunktene. Dette innlegget er dermed ikke tenkt å legge fram en ferdig løsning på problemet, men snarere gi et eksempel på en mulig mellomløsning.

Den debatten vi har sett hittil har utvilsomt vært nyttig, i det begge sider har lagt fram viktige poeng i samspill med gode analyser. Det betyr dessverre ikke at de to konseptene vil la seg kombinere, eller at det i skjæringspunktet mellom partene har oppstått en fullverdig løsning på problemet. Dessverre ligger det i selve krigens natur at det aldri vil finnes fullverdige løsninger på komplekse militære problemstillinger.

Nektelse eller manøver?

Styrken i nektelse vil blant annet være at man oppnår å forringe motstanderens operasjonsmiljø uten å risikere større tap av egne styrker, og dermed

påvirker motstanderens kost-/ nytteanalyse i negativ retning. På den annen side vil et rendyrket nektelseskonsept kunne møtes med til dels enkle mottiltak som mobilitet og spredning. Dermed vil en eventuell gjenerobring kunne bli svært kostbar, og trolig kreve større styrker enn det vi realistisk kan forvente å ha til disposisjon. Dette gjelder særlig dersom grensen for det okkuperte området blir liggende ved Lyngen-defiléet eller annet kanalisierende lende. Nektelsesoperasjoner vil dermed trolig ha større verdi som styrkemultiplikator enn som rendyrket konsept.

Gjennom manøverkrigføring vil man raskt kunne eskalere konflikten opp til et nivå hvor Atlanterhavspaktens artikkel 5 utløses, samtidig med at man vil gjøre det vesentlig mer kostbart å gå til et væpnet angrep. Problemet her er blant annet at det er lite trolig at vi i overskuelig framtid vil få mer enn en fullverdig brigade til disposisjon i nord. Framføring av styrker land- eller sjøverts vil i tillegg være sårbare i forflytningsfasen. Dermed vil man i

Kan Finnmark forsvares militært? Eller bør ressursene brukes på annen måte? Bildet viser soldater fra 2. bataljon som etablerer sikring rundt Porsangermoen i 2019. Foto: Frederik Ringnes/Forsvaret.

sum måtte ta risikoen på å svekke våre landmilitære kapasiteter i nord vesentlig. En framføring over land vil i tillegg kreve høyt tempo, og trolig også omfattende ingeniørressurser. Dette spesielt ut fra Lyngen-defiléets sårbarhet. Begge konseptene har i tillegg åpenbare svakheter i forhold til hybride virkemidler.

Et sted inne på den nevnte glideskalaen, mellom nektelse og manøverkrig, vil vi kunne se konturene av et konsept hvor man vil kunne ha militær tilstedeværelse, forringe motstanderens operasjonsmiljø og samtidig ha muligheter til å adressere angrep av hybrid karakter. Dette vil dog kunne kreve at man i noen grad vil måtte operere utenfor de konvensjonelle konseptene. En slik løsning vil eksempelvis kunne bestå i at man driver oppholdende strid i Finnmark, og samtidig kjemper ukonvensjonelt på okkupert område i kombinasjon med bruk av avstandsleverte våpen. Det vil neppe være realistisk å umuliggjøre fiendtlige operasjoner i Finnmark, men forholdsvis realistisk å vanskeliggjøre slike operasjoner og dermed øke kostnadene ved et eventuelt overfall.

Kommunikasjonsødeleggelse

I et slikt scenario vil det også være naturlig å søke å ytterligere forsinke fiendtlig framrykking og tvinge motstanderen «dit vi vil ha ham» ved hjelp av kommunikasjonsødeleggelse (KOMØD) for å skape kanalisierende lende. Ved å tvinge motstanderen inn langs et fåtall akser vil man også kunne øke fiendtlige avdelingers sårbarhet i forhold til avstandsleverte våpen, og da særlig i forhold til artilleribeskytning. Styrkene som settes inn her bør være dimensjonert for å kjempe alene i inntil 30 dager, og helst være sentrert rundt en fullmekanisert brigade for å kunne tilby den nødvendige mobilitet og beskyttelse. I operasjonsplanleggingen kan det ikke legges til grunn at man har fullverdige garantier at man vil få alliert støtte, eller at eventuelle forsterkninger kommer innenfor en gitt tidsramme. I tillegg må planleggingen ta høyde for at en eventuell støtte vil ha utgangspunkt i bidragsyters ressurser og behov. Støtten vil med andre ord ikke nødvendigvis samsvare med våre egne interesser og behov. I en situasjon som beskrevet, vil det være maktpåliggende

å forringe motstanderens operasjonsmiljø og påføre ham følbare tap med tanke på en senere gjenerobring av tapt territorium.

Operasjonene tenkes altså sentrert rundt Brigade Nord støttet av HV-avdelinger på flankene, med støtte fra land, sjø og luft. Disse HV-avdelingene kan i tillegg til flankesikring og næroppklaring også opptre i en mer ukonvensjonell rolle i den grad forholdene skulle ligge til rette for dette, i tråd med Giaps teorier.

I den innledende fasen vil et naturlig trekk være å gjennomføre nektelsesoperasjoner i samspill med ukonvensjonelle operasjoner bak fiendens linjer, i påvente av at konvensjonelle avdelinger ankommer operasjonsteateret. Dette innebærer at man søker å forringe motstanderens operasjonsmiljø i alle tilgjengelige domener ved hjelp av konvensjonelle og ukonvensjonelle midler. Dette vil da søkes oppnådd ved hjelp av langtrekkende artilleri og missiler, elektronisk krigføring, cyberoperasjoner, luft- og sjøoperasjoner med mer, samtidig med at avdelinger bak fiendens linjer innhenter etterretning, utpeker mål, utfører kommunikasjonsødeleggelser og leder langtrekkende ild, samt angriper K3, logistikk og andre myke mål. Styrkene som opererer ukonvensjonelt i baklandet vil da være sentrert rundt Heimevernsavdelinger i samspill med spesialstyrker og ISTAR-kapasiteter. Det vil her være kritisk viktig at man besitter en størst mulig sensorflate for å kunne avgi effektiv ild på avstand, det være seg med rørartilleri, MLRS eller JSM. Dette særlig fordi rør- og rakettartilleri etter alt å dømme vil være de kapasiteter som har størst potensiale som tapspåførere.

Langtrekkende ild mot statiske mål vil i noen grad kunne utføres ved hjelp av satellittdata og annen etterretning. Bevegelige høyverdi- og masse mål vil på sin side kreve aktiv ildledning, enten ved hjelp av bakkestyrker med nødvendig kompetanse og teknologi, eller ved hjelp av sensordata i sanntid fra enheter i luft- eller sjødomenet. F-35 vil med sine omfattende sensor kapasiteter kunne spille en vesentlig rolle i dette bildet. I forhold til luftoperasjoner kan det nevnes at russiske A2/AD-bobler oppgis å

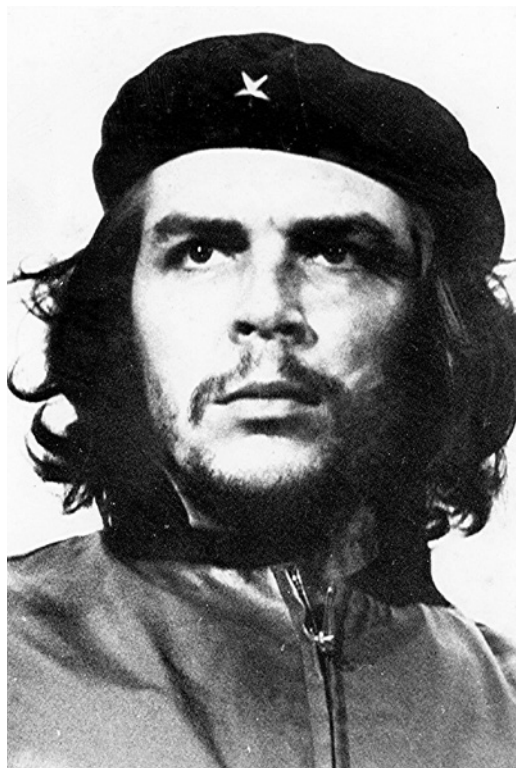
ha en rekkevidde mot luftmål på 300 kilometer. Det er her verdt å merke seg at den effektive rekkevidden som oppgis er mot høytflygende mål beskyttet fra åpent lende. Enkelte analyser viser at den samme rekkevidden vil - mot et hurtig, lavtflyvende mål i kupert terreng - kunne gå helt ned mot 25 kilometer. Dette innebærer at F-35 i praksis vil kunne angripe mål forholdsvis langt inn på okkupert område. Dersom MLRS på ny tilføres vårt arsenal, vil man i tillegg kunne gjennomføre relativt kosteffektiv beskytning av statiske høyverdimål på svært lang avstand, samtidig med at «stand-off» finner sted utenfor rekkevidde av motstanderens konvensjonelle artilleri.

En mulig sårbarhet i forhold til langtrekkende presisjonsild er «jamming» av satellittbaserte navigasjonsmidler (GNSS). Åpne kilder antyder at et slikt tiltak vil ha en rekkevidde opp til rundt 7 000 fots høyde. Det bør påpekes at prosjektilene da vil være inne i en avsluttende fase inn mot målet, og derfor i liten grad lar seg påvirke. Langtrekkende artilleri vil også kunne plasseres utenfor rekkevidde for slike midler, og dermed unngå en problematikk i forhold til egen plassering. Dette er likevel faktorer som det må tas høyde for i planverket.

I den innledende fasen av operasjonene vil det foreligge en situasjon hvor man må avgjøre om bakkestyrker stasjonert i Finnmark skal drive oppholdende strid, trekke seg tilbake mot egne linjer eller «forsvinne inn på vidda». Dette er forhold som må vurderes ut fra den til enhver tid rådende situasjon. Det kan likevel være at man i et større bilde vil være best tjent med å øve og planlegge med at disse avdelingene blir liggende bak fiendens linjer, hvor de opptrer som ISTAR-kapasiteter. Gjerne i samspill med HV-avdelinger og spesialstyrker.

HV og spesialstyrkene

Enheter i sjø- og luftdomenet vil av åpenbare årsaker ha begrensede muligheter til å operere for langt nord- og østover. Gravitasjonssenteret i konflikten lokalt vil derfor ligge i landdomenet. Den ukonvensjonelle striden på okkupert område vil altså sentreres rundt et samvirke mellom HV-avdelinger og spesialstyrker, støttet av ISTAR-kapasiteter. Selv om det her er snakk

Er det på tide å blåse støvet av Guevaras fokusteori?

om avdelinger som umiddelbart kan synes svært ulike, vil HV og spesialstyrkene inneha likheter som vil lette et samarbeid, samtidig med at de også innehar komplementære kapasiteter som vil kunne gi et effektivt samvirke.

Begge avdelinger preges av løsningsorientering, kreativitet og uforutsigbarhet. Heimevernet besitter i tillegg gjennom sin lokale forankring en betydelig sosial kapital, høy reaksjonsevne og dyptgående lokalkunnskap. Dette betyr at HV-avdelingene er i stand til å innhente et betydelig etterretningstilfang og en bred situasjonsforståelse innenfor eget område, og reagere forholdsvis raskt ut i fra dette. De vil også ha en forholdsvis lav sårbarhet i forhold til den innledende fasen av et overfall, i det avdelingene er kasernert i egne boliger. HV er i tillegg i stand til å utnytte lokalkunnskap og sosiale nettverk til å operere i områder som kontrolleres militært av en overlegen motstander. Spesialstyrkene er på

Ligger nøkkelen til forsvaret av Finnmark i HV's kjentmannsapparat? Bildet viser innsatsstyrke Grebe fra HV som trener på ild og bevegelse på Terningmoen skytefelt. Foto: Mads Suhr Pettersen /Forsvaret

sin side svært fleksible avdelinger av høy kvalitet som besitter bred kompetanse i kombinasjon med avanserte våpen- og sambandssystemer. De har høy reaksjonsevne, kan slå til hardt og målrettet, og er i tillegg trent i å yte militær assistanse i form av opplæring og ledelse. Avdelingene er i tillegg trent på å operere bak fiendens linjer over tid. Begge avdelingene vil også være godt egnet til å møte hybride framstøt på bakken, og kan trolig også her oppnå synergieffekter gjennom et samvirke.

Et sentralt element i dette samvirket vil være Heimevernets kjentmenn. Disse vil da kunne fungere som bindeledd mellom geriljastyrker og spesialavdelinger på okkupert jord, og der kunne tilby dyp lokalkjennskap og omfattende sosiale nettverk i sitt område. Forsvarets Spesialkommando (FSK) beskriver selv den ideelle HV-kjentmann som "den alminnelige godt motiverte HV-soldaten ute i

områdestrukturen. Han er mer opptatt av oppdraget som er gitt enn det utstyret han mener han trenger for å løse det. Han må kjenne sitt område virkelig godt, også de som bor der, helst et par generasjoner bakover i tid. HV-kjentmann må være sosial og omgjengelig og delta aktivt i lag og foreninger. Skal du lære å kjenne menneskene i den bygd eller bydel hvor du bor, må du være sammen med dem. Det er avgjørende for en HV-kjentmann å vite hvem han kan stole på i gitte situasjoner. Funksjonen som HV-kjentmann skal være en liten, men bevisst del i et ellers aktivt sivilt liv."

Det sies videre at kjentmannen må være så godt motivert for oppgaven at han ikke bare baserer seg på den årlige treningen, men har denne funksjonen i bakhodet 365 dager i året. Det bør kanskje legges til at kjentmenn også med fordel kan være over gjennomsnitt friluftinteresserte, i det en slik tjeneste til tider vil kunne være fysisk krevende,

samtidig som at et aktivt friluftsliv vil tilføre den enkelte verdifull kunnskap om lokal geografi og topografi. Dette vil i sin tur være relevant både i forhold til valg av framrykningsakser så vel som kjennskap til egnede bivuakkområder. I tillegg vil man kunne bruke kjentmenn i andre og mindre fysisk krevende roller, som for eksempel innhenting av etterretning, lokal forsyningstjeneste og drift av "safe houses". Her bør man først og fremst vektlegge personlige egenskaper framfor alder og fysisk form, fordi bredde vil være nøkkelen til nødvendig spillerom og fleksibilitet. Dette vil i tillegg kunne gi økt operasjonssikkerhet, i det et kjentmannsapparat som utgjøres av folk fra brede lag av befolkningen vil være vanskeligere å profilere. Kjentmannen vil da i sum utgjøre en effektiv lavteknologisk kapasitet som gir høy avkastning i forhold til kostnad ("*Return on investment*" - ROI).

Geriljaavdelinger

Et samspill mellom spesialstyrker og HV kan også drives etter en tilpasset utgave av Guevaras fokusteori, der spesialstyrker fungerer som en mobil kompetansebrønn, og eventuelt utfører aksjoner mot høyverdimal i det aktuelle området. HV-avdelingene vil her tilby lokal situasjonsforståelse i kombinasjon med detaljert lokalkunnskap. Kjentmenn vil i tillegg bidra med å utfylle og kvalitetssikre informasjon. Spesialavdelingene vil på sin side tilby evne til å analysere innhentet etterretning og sette det hele sammen til et bredere situasjonsbilde, som kan brukes til å utføre målrettede operasjoner. HVs geriljaavdelinger kan i den sammenheng brukes til å støtte operasjonene, eventuelt til å utføre avledningsmanøvrer for å lette tilgangen mot målet for spesialstyrkene. I en slik setting vil man også kunne bruke kapasiteter hos spesialstyrkene til å lede langtrekkende ild mot høyverdimal, eksempelvis for å motvirke og nøytralisere fiendtlig "*Anti Access/Area Denial*" (A2/AD). I et slikt scenario vil spesialstyrkene i samspill med lokale geriljaavdelinger spille en sentral rolle ved å fungere som døråpner for egne fellesoperative styrker, herunder fra luft- og sjødomenet, som så langt har vært nektet adgang til A2/AD-boblen. Slike aksjoner vil selvsagt være komplekse, og må gjennomføres med maksimalt tempo og effekt oppnådd gjennom samvirke

mellom gerilja, spesialstyrker og konvensjonelle kapasiteter. Disse bør kobles sammen og koordineres gjennom digitale og analoge nettverk i den grad dette er praktisk mulig. Et slikt samspill mellom høy- og lavteknologiske kapasiteter vil i seg selv ikke utgjøre noe paradigmeskifte, men snarere være en ny og innovativ måte å møte nye utfordringer på slagmarken.

Tilsvarende vil HVs geriljaavdelinger og kjentmenn kunne spille en lignende rolle opp mot mer konvensjonelle ISTAR-kapasiteter som opererer inne på okkupert område. Disse vil innta en noe mer begrenset rolle i forhold til oppklaring, målutvelgelse og ildledning, men fortsatt ha behov for støtte fra lokale avdelinger. HV-avdelingene vil dermed kunne fungere både som selvstendige elementer i den pågående striden, og samtidig fungere som støtte og styrkemultiplikatorer for andre egne enheter på okkupert område.

Konklusjon

Et operasjonsmønster som her beskrives vil selvsagt møte en rekke utfordringer, blant annet i forhold til ildledning og samband. Det forutsettes derfor grundig planlegging og forberedelse i fredstid, gjerne ut fra et totalforsvarsperspektiv. Det samme gjelder utvelgelse og øving av kjentmenn, et eventuelt samvirke mellom HV og spesialstyrker med mer. I en gjenerobningsfase vil det også kunne være hensiktsmessig at HVs geriljaavdelinger konvensjonaliseres og går inn i en rolle som lett infanteri, i tråd med Maos teorier. Det må i tillegg påpekes at også i denne fasen vil det være avgjørende at de konvensjonelle avdelingene besitter de nødvendige ingeniørressurser for å kunne åpne nye akser under fremrykkingen.

Behovet for logistikk bak fiendens linjer vil eksempelvis måtte løses ut fra det rådende situasjonsbildet. Man vil her i liten grad kunne basere seg på tradisjonell logistikk med regelmessig tilførsel av forsyninger. Geriljakrigføring har tradisjonelt basert seg på at man i stor grad erobrer våpen, ammunisjon og utstyr fra motstanderen, men dette er en framgangsmåte som i denne sammenheng bare vil være aktuell dersom man er helt avskåret fra forsyninger fra andre egne. I situasjoner hvor man opererer i samvirke med

konvensjonelle avdelinger, må forsyningstjenesten i hovedsak baseres på bistand fra disse. Med hensyn til mat og proviant vil man tradisjonelt måtte basere seg på å «leve av landet», det vil si tilførsler fra lokalbefolkningen i kombinasjon med innhenting av lokale ressurser – eksempelvis gjennom jakt og fiske. Denne tilnærmingen vil fortsatt være aktuell i flere sammenhenger, men det kan være verd å ta hensyn til at jo mindre belastninger man påfører en befolkning, jo lettere er det å oppnå støtte fra denne. En eventuell innhenting av forsyninger fra lokalbefolkningen bør av prinsipp skje via rekvisisjoner og andre former for mild tvang, for slik å redusere faren for represalier. Avslutningsvis bør det gjentas at dette innlegget på ingen måte er et forsøk på å presentere et ferdig

konsept, men heller et forsøk på å anspore til en debatt som inneholder flere mulige løsninger på et komplekst problem. Det er heller ikke å anse som en oppfordring til å «tenke utenfor boksen», men snarere en oppfordring om å tenke *uten* «boksen».

Referanser:

- Arreguin-Toft, I: How the Weak Win Wars: The Theory of Asymmetric Conflict (Cambridge University Press, 2005)
- Bonds, T M et al: What Role Can Land-Based, Multi-Domain, Anti-Access/ Area Denial Forces Play in Deterring or Defeating Aggression? (Rand Corporation, 2017)
- Bruoygard, T: Norges sikkerhetspolitiske hovedproblem (Minervanett, 4. juni 2019)
- Bruoygard, T: Som man roper i skogen får man svar (Minervanett, 25. mai 2019)
- Dalsjö, R et al: Bursting the Bubble - Russian A2/AD in the Baltic Sea Region: Capabilities, Countermeasures, and Implications (Totalforsvarets forskningsinstitutt, mars 2019)
- Diesen, S: Finnmarksdebatten i norsk forsvarspolitikk (Minervanett, 30. mai 2019)
- Diesen, S: Forsvaret av Finnmark – en siste gang (Minervanett, 13. juni 2019)
- Diesen, S: Hvordan kan Finnmark forsvares? (Minervanett, 21. mai 2019)
- Esmailkhan, A og Lavasani, N: Jamming Efficacy of Variable Altitude GPS Jammer against Airborne GPS Receiver, Theoretical Study and Parametric Simulation (Advanced Electromagnetics, vol. 7, no. 1, February 2018)
- Fabian, S: Irregular Warfare – The Future Military Strategy for Small States (2012)
- FM 31-21 Guerrilla Warfare and Special Forces Operations (US Department of the Army, 1961)
- Forsvarets Spesialkommando: Heimevernets rolle i norsk spesialstyrketankegang etter 1945 (Artikkel i Heimevernbladet nr. 1/2015)
- Forsvarssjefens Landmaktsutredning: Konseptuelle alternativer (17. februar 2017)
- Giap, V N: The Military Art of People's War (Monthly Review Press, 1970)
- Gjemdal, L V: Gerilja MS 20-190 (Særtrykk til HV-bladet, 1962)
- Guevara, E C: Guerrilla Warfare (BN Publishing, 2013)
- Høiback, H og Ydstebø, P: Krigens vitenskap (Abstrakt forlag, 2012)
- Jankov, A: Finnmark skal forsvares (Minervanett, 7. juni 2019)
- MacDonald, N: Preparing for artillery operations in a GPS denied environment (Fires Bulletin, May-June 2019)
- Matlary, P: Nektelses-konseptet: Utfordringer med avskrekking (Stratagem, 23. juni 2019)
- Mattson, P A: Russian Military Thinking – A New Generation of Warfare (Journal on Baltic Security vol. 1, issue 1, 2015)
- McRaven, W H: Spec Ops - Case Studies in Special Operations Warfare: Theory and Practice (Presidio Press, 1995)
- Multi-domain Battle: A New Concept for Land Forces. (A. Palazzo og D. P. McInain III, 2016)
- Multi-Service Concept for Irregular Warfare – Version 2.0 (US Special Operations Command, 2006)
- Tse-tung, M: On Guerrilla Warfare (Dover Publications, 2005)
- USSR Communist Party: The Partisan's Companion, Revised Edition 1942 (Casemate Publishers, 2011)